

Тимашова В. М. Структурно-функциональные соотношения в дуалитете «политическая сфера - политическая система»: ценностно-нормативные и управленческие аспекты

Политическая система представляется в неразрывном единстве с политической сферой, выясняется архитектура политической сферы, чье жизнедеятельное содержание в общем и целом посредством политических процессов реализуется политической системой. Обоснован тезис о многовариантности подходов к выделению и определению структуры и функций и политической сферы, и политической системы, позволяющих плюралистично интерпретировать смысл бытия обоих политологемных феноменов.

Ключевые слова: политологемный феномен, политическая сфера, политическая система, политические отношения, институты, политическая идеология, органы политической власти, ценности, функции.

Timashova V. Structural-functional relations in dualitet «political sphere - political system»: value-normative and administrative aspects

The political system is fed into an indissoluble unity of the political sphere, it turns architectonic political sphere, whose vital content and at least partly due to the political process embodies the political system. Substantiates the thesis of Multivariate approaches to the isolation and determination of the structure and functions and the political sphere and the political system to interpret pluralistic sense of being both politolohem phenomena.

Keywords: politolohem phenomenon, the political sphere, the political system, political relations, institutions, political ideology, political authorities, values, functions.

УДК 328.13:659.4./316.325:004

Кудіна Ольга Анатоліївна,
аспірант кафедри політичних наук
Інституту політології та права
Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова

УРЯДОВИЙ ПАБЛІК РІЛЕЙШНЗ В ЕПОХУ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У науковій роботі визначено особливості функціонування урядового паблік рілейшнз в умовах інформаційного суспільства та визначено місце засобів електронного PR у побудові інформаційної політики держави.

Ключові слова: урядовий паблік рілейшнз, PR, інформаційне суспільство.

Зростаючі технологічні можливості комунікації у XXI столітті пришвидшили процес поширення інформації та посилили її роль у формуванні суспільної думки. Як наслідок, вищеназвані тенденції зумовили переоцінку ролі індивіда у суспільстві. Японський вчений Йонезі Масуда, один із розробників концепції «демократії участі», ще півстоліття тому передбачив ці та інші зміни у розвитку демократичних суспільств. У своїх працях науковець писав: в інформаційному суспільстві потреби людей щодо участі у прийнятті рішень та управлінні економічною, соціальною і політичною системами стануть сильнішими, при цьому сфера політики має стати більш публічною [1]. Адже демократія участі, у напрямку якої стане розвиватися світ у постіндустріальну епоху, вимагає володіння громадянами усією повнотою інформації, що необхідна для прийняття суспільно-важливих рішень. Окреслені

вченим тенденції потребують відповідних змін у комунікації влади та громадськості, налагодження співпраці та спілкування з допомогою передових технологій. На вирішення цих завдань має бути спрямований урядовий паблік рілейшнз.

Тема урядового паблік рілейшнз є відносно новою для вітчизняного наукового дискурсу. У своїх дисертаційних роботах ряд українських вчених Ю.Работа, Л.Руїс Мендісабаль, С.Колосок дослідили значення паблік рілейшнз у функціонуванні системи державного управління. Однак недостатньо вивченим залишається питання, яким чином функціонує урядовий PR в умовах інформатизації усіх сфер суспільного життя. Натомість, питання розвитку інформаційного суспільства як світової глобальної тенденції підлягає ґрунтовному дослідженню, зокрема у роботах вітчизняних вчених О.В. Картунова, Д.В. Дюжева, В.М. Скалацького. Над проблемою побудови інформаційного суспільства в Україні працювали такі науковці як А.В. Колодюк, В.О. Даніл'ян, Д.В. Дубов та інші. Відмітимо також вітчизняного автора О.В.Оверчук, що досліджує проблему державної інформаційної політики Великобританії, а також дисертаційне дослідження В.І. Терещук, у якому автор вивчає значення засобів електронного PR в інформаційній політиці сучасної держави, та піддає аналізу досвід демократичних розвинених країн Заходу (США, Великобританії).

Метою цієї статті є визначення особливостей формування та функціонування урядового паблік рілейшнз в сучасному інформаційному суспільстві.

Україна як незалежний гравець на світовій політичній мапі уже з перших років свого суверенного становища обрала шлях інтеграції до спільноти демократичних країн. Тож законодавча база, політична система, структура державних інститутів та характер взаємодії влади і громадськості – підлягали реформуванню відповідно до європейських стандартів. Також кардинальні зміни відбулися на рівні політичної свідомості громадян: упродовж років формувалася нова соціальна роль громадянина, як людини вільної, свідомої своїх прав, соціально відповідальної, спроможної бути суб'єктом політичних процесів, а не їх інструментом. Невід'ємною складовою демократичних перетворень стало формування нового іміджу державної влади, для якої чи не вперше характерними є відкритість, прозорість та налагоджена комунікація і співробітництво з громадськістю. Втім, розвинути та утримати авторитет влади у демократичній спільноті виявилось складніше, ніж за авторитарного режиму. Причина тому – доступність інформації в новій епосі або, як писав Д.Белл, - уже не капітал, а саме інформація відіграє роль «вирішальних змінних суспільства» [4]. Перед урядовим паблік рілейшнз постали складні виклики: як надати людям нові ключі до інформації, як налагодити співпрацю державних інститутів з громадськістю на засадах довіри та взаєморозуміння та як уберегти авторитет влади, коли інформація є головним інструментом впливу. У XXI столітті інформація має як ніколи широкі можливості у формуванні суспільної думки. Цьому посприяв технологічний прогрес та розвиток інформаційно- комунікаційних технологій. Прогресивні країни, на кшталт США і Великобританії, швидко збагнули, що будь-який інформаційний потік потрібно контролювати. Тож розробили засади діяльності органів урядового паблік рілейшнз. Основним їх завданням стало забезпечення громадською підтримкою політичного курсу уряду. Втім варто зазначити, що значення урядового паблік рілейшнз не менш вагоме і для суспільства, адже робить процедуру прийняття державних рішень відкритою та прозорою для громадськості. Загалом можна виокремити три основні функції урядового паблік рілейшнз:

- інформування громадськості про діяльність держструктур;
 - роз'яснення щодо прав громадян, певних аспектів законодавства (просвітницька функція);
 - забезпечення зворотного зв'язку у комунікації державних інституцій із суспільством.
- Зрештою функціональне призначення визначає цілі урядового PR:
- інформування про діяльність урядових структур;

- гарантія активної співпраці громадян та влади в рамках урядових програм (вибори, різноманітні соціальні програми, наприклад, обов'язкове використання паска безпеки при водінні авто тощо);
- заохочення громадян до підтримки політики та програм уряду;
- виконання функції громадського захисника перед представниками уряду (передання громадської думки виробникам політичних рішень, управління суспільними питаннями через відповідні організації, заохочення доступу громадськості до адміністрації);
- управління внутрішньо - урядовою інформацією (підготовка інформаційних бюлетенів, контенту веб-сайту організації тощо);
- сприяння зв'язкам зі ЗМІ (підтримка зв'язків із місцевою пресою, надання відповіді на інформаційні запити ЗМІ, вивчення матеріалів преси щодо організації, її діяльності та політики);
- побудова громади та нації (з допомогою кампаній за підтримки уряду, наприклад, в галузі охорони здоров'я, сприяння різноманітним соціальним програмам) [5, с. 411].

З появою Інтернету, головного на сьогодні інтерактивного каналу масової комунікації, сфера публік рілейшнз значно розширила свої можливості взаємодії з громадськістю. Протягом останніх десятиліть у більшості демократичних країн світу Інтернет-технології зайняли чільне місце серед інструментів політичної комунікації. Державні організації тепер можуть надати доступ до своєї інфраструктури більш широким прошаркам населення, завдяки інформаційним технологіям змінився спосіб та якість надання державних послуг. Одним із досягнень епохи інформатизації стала розробка системи «електронного урядування». Вона передбачає надання он-лайн сервісів для громадян, електронний документообіг у державних структурах, широку інформаційну інфраструктуру офіційного Інтернет-порталу уряду та інших державних інститутів, а також більш ніж десяток інших послуг через Інтернет. Електронний уряд – це, перш за все, підвищення відповідальності влади перед народом, підвищення рівня участі громадян в управлінській діяльності урядових структур, розширення можливостей правового самообслуговування громадян. У Великобританії з 2011 року Секретаріат Кабінету міністрів активізував процес впровадження програми електронного врядування, тобто переведення державних послуг в електронний формат, створивши Державну електронну службу (Governmental Digital Service). Та, в свою чергу, проаналізувала роботу держслужб і визначила цілі для комунікаційної політики країни на найближчі роки, головною з яких стала оптимізація доступу громадян до державних послуг. У листопаді 2012-ого було афішовано Електронну стратегію уряду (The Government Digital Strategy), що передбачає збільшення кількості користувачів державних он-лайн сервісів. Головна мета впровадження уряду «он-лайн» - розширення можливостей громадян у формуванні демократичних інститутів країни. Але чи можливий в Україні такий сценарій розвитку інформаційного суспільства? У Великобританії менше 20% громадян не мають доступу до мережі Інтернет, в Україні ж трохи більше 30% громадян користуються Інтернетом. Ці дані опубліковані у доповіді Комісії ООН щодо зв'язку, підготовленої під егідою ЮНЕСКО й Міжнародного союзу електров'язку [6]. Втім, Україна не залишилася поза світом передових технологій. 3 грудня 2010 року концепція електронного урядування була схвалена Кабміном та почала впроваджуватися у життя.

До речі, інноваційні технології в державному адмініструванні застосовуються світом уже майже чверть століття. У далекому 1993-ому році у США з'явився перший офіційний Інтернет-сайт Білого дому. А вже через кілька років більшість федеральних органів мали власні електронні скриньки, що значно оптимізувало сферу урядового публік рілейшнз. На електронну адресу Білого дому, Сенату та Конгресу у 2000-ому році надійшло більше ніж 80 млн. листів від громадян. Так, поява Інтернету стрімко почала змінювати обличчя влади, а також способи її взаємодії з громадськістю. Віртуальний простір став ще однією сферою діяльності державних структур. Говард Рейнгольд - дослідник впливу інформаційних

технологій на соціальні та політичні зв'язки сучасності, автор книг «Розумний натопв: нова соціальна революція» та «Віртуальні спільноти», констатує, що поява нових комунікативних Інтернет-технологій кардинально змінила характер взаємозв'язків у суспільстві. Політичні союзи, групи підтримки, спілкування – усе це тепер відбувається в інтерактивному режимі. Інформаційні технології стали інструментом політичної комунікації. За словами Рейнгольда, вони є віртуальними системами репутації. Про нові можливості взаємовпливу влади й суспільства в еру інформаційного суспільства вчений пише: «По мере того как интерактивные события будут входить в плоть нашего физического мира, правительства и корпорации станут управлять нашими привычками и убеждениями даже в большей степени, чем это доступно нынешним институтам. Вместе с тем перед гражданами откроются новые возможности объединения для сопротивления властным институтам. Через десять лет своеобразная цифровая межа отделит тех, кто знает, как пользоваться новыми информационными средствами в целях объединения, от тех, кто несведущ в этом» [7]. Зі слів ученого можна зробити висновок, що з появою нових інформаційних інтернет-технологій світ ніби отримав нову структуру комунікативного простору, де віртуальна складова бере активну участь у формуванні суспільної думки. Отже, перед урядовими PR-структурами в епоху інформації з'явилися нові виклики:

- використання новітніх інформаційних технологій у системі зв'язків з громадськістю в державному управлінні;
- інформаційна підтримка проектів розвитку «електронного урядування»;
- формування та підтримка іміджу органів державної влади з допомогою ІКТ (Інтернет - представництво органів влади, проведення Інтернет-кампаній, інформаційна наповненість урядового порталу, взаємодія із Інтернет - ЗМІ тощо);
- боротьба із технологіями чорного піару.

У сучасному медійному суспільстві кожен крок урядовців як ніколи швидко підлягає висвітленню у ЗМІ, а Інтернет став технологією формування громадської думки. Саме тому інформаційна політика держави набула особливого значення для розвитку суспільства, визначає зміст політичних взаємовідносин як усередині країни, так і її міжнародний статус. Такі розвинуті країни, як Сполучені штати Америки та Великобританія, мають складну підпорядковану уряду структуру інформаційних відомств, що займаються впровадженням інформаційної політики держави. З 1999-го року структура державних інформаційних служб США представлена діяльністю таких основних бюро: Бюро освітніх та культурних програм, Бюро громадських справ, Бюро розвідки та досліджень і Бюро міжнародних інформаційних програм бюро. Таким чином, Держдепартамент США тримає під контролем усі потоки інформації як всередині країни, так і зовні. Зокрема, Бюро міжнародних інформаційних програм займається питаннями міжнародної дипломатії, формуючи характер «бесіди» із закордонною аудиторією, тим самим створюючи імідж держави у світі. Також у США діє Рада з нагляду за мовленням (BBG), що є незалежним агентством уряду та має вплив на зміст інформації, яка транслюється через низку теле- та радіоканалів у більш ніж 100 країн світу [5, с. 413].

В Об'єднаному королівстві над впровадженням державної інформаційної політики також працює ціла низка міністерств, а також Бюро громадської інформації (Office of Public Sector Information), що відповідає за встановлення стандартів, забезпечення доступу і характер використання інформації державного сектора. Більше того, у Великобританії існує Уповноважений з питань інформації. Ця незалежна офіційна особа (комісар) призначається королевою, його рішення відносяться до компетенції Судів, а також «Інформаційного» трибуналу (Information Tribunal), який, щоправда, з 2010-го став частиною більшої структури у судовій системі Великобританії. Відомство, у якому працює комісар (The Information Commissioner's Office), підпорядковується безпосередньо парламенту і спонсорується Міністерством Юстиції. Головна його місія полягає у сприянні відкритості державних

органів, захисті персональних даних фізичних осіб та забезпеченні права на інформацію в інтересах громадськості.

Великобританія чітко визначила 5 основних ролей держави у побудові інформаційного суспільства: по-перше, держава – прямий постачальник послуг, по – друге, вона виступає як комісіонер послуг, лише формулює завдання, а для надання послуг наймає постачальника; по-третє, держава – регулятор, який забезпечує відповідність наданої послуги стандартам, по-четверте, – держава виступає постачальником інформації, щоб громадянин зміг зробити свідомий вибір, і, звісно, останнє, але основоположне – держава є законодавцем, тобто має забезпечити чіткі правила поведінки. Зрештою, успіх державної політики, підсумовує О.В. Оверчук, залежить від умілого балансування між усіма вищезазначеними ролями. Інформаційна політика на сьогодні є однією з ключових напрямків у діяльності держави. В епоху інформатизації реалізація національних інтересів потребує безпосереднього контролю держави за характером висвітлення тих чи інших політичних подій, від цього залежить сприйняття внутрішньої та зовнішньої політики уряду громадськістю всередині країни та міжнародною спільнотою. Паблік рілейшнз значною мірою визначає, чи отримає громадську підтримку політичний курс уряду, яким чином він буде проінтерпретований міжнародним співтовариством, та зрештою головне – який імідж матиме держава [2, с. 104].

Стрімке поширення інформаційно-комунікаційних технологій надає на сьогодні спеціалістам з паблік рілейшнз нові можливості впливу на громадську думку. До головних інструментів PR у мережі Інтернет можна віднести: роботу веб-сайтів та Інтернет-порталів, Інтернет-ЗМІ, поширення інформаційних матеріалів шляхом розсилки електронною поштою та з допомогою RSS технологій. Одним із найнеобхідніших на сьогодні іміджевих атрибутів організації є веб-сайт. Його переваги як засобу PR полягають в наступному:

- забезпечує віртуальне представництво організації у мережі Інтернет;
- є засобом взаємодії із громадськістю (забезпечує зворотній зв'язок з аудиторією шляхом обговорень, проведення соціологічних опитувань тощо);
- є найбільш оперативним засобом інформування на сьогодні (інформаційні матеріали можуть швидко змінюватись та корегуватись, доступні користувачу мережі цілодобово);
- є інструментом публічності організації (діяльність організації має відкритий прозорий характер, що позитивно впливає на її імідж).

Інтернет є транскордонним каналом комунікації, тому важливо виокремити електронний PR як провідний засіб формування зовнішньополітичного іміджу країни. Питання появи медіадипломатії, представництва державних інститутів в Інтернет середовищі ґрунтовно аналізує у своєму дисертаційному дослідженні український вчений В.І. Терещук у своїй роботі вчений підсумовує «На сьогоднішній день потенціал електронного PR в Україні лишається майже нереалізованим. Причиною цього є недостатнє усвідомлення на державному рівні ролі мережі Інтернет для здійснення іміджевих комунікацій...» [3, с. 161].

Інтернет – є інформаційним середовищем, у якому можливе не лише висвітлення політичних подій (при чому на сьогодні Інтернет є найбільш швидким інтерактивним каналом передачі інформації), у ньому можливе їх обговорення масовою аудиторією. Тобто в цьому інтерактивному середовищі відбувається активна комунікація між учасниками політичних процесів, формується суспільна думка з приводу тих чи інших питань. Тому на сьогодні електронний паблік рілейшнз став одним з провідних форм впливу на громадськість. Тут влучними стають слова Г.Рейнгольда: «Назирающее государство, которого так опасался Оруэлл, ничто по сравнению со всевидящей сетью, которую мы сплетаем вокруг себя. Станет доступным и получение все более точных подробных сведений о ежеминутном поведении целых слоев населения. Такая, таящая в себе как огромные выгоды, так и невиданные угрозы, возможность слежения будет заложена в окружающей нас среде» [7]. При сучасному розвитку ІКТ можна сміливо говорити про існування віртуального

соціального простору, публічної сфери суспільства, яку Ю. Хабермас називав «неформальною мережею обміну інформацією». Разом з тим, інформаційне суспільство підвищило рівень включеності індивідів до політичної системи суспільства. «Информационный поток и обмен информацией облегчают привлечение обывателей к участию в политическом процессе, а также организацию и осуществление политиками, активистами и другими заинтересованными лицами самого этого процесса. Кроме того, возможность широкого доступа к информации ускорит развитие различных политических процессов» [7]. На основі інформаційних технологій прискорюється процес прийняття рішень та їх реалізації, з'являються нові канали надання громадянам інформації та послуг (як у випадку з системою електронного урядування), з'являються нові механізми ефективного консультування громадян. Тож у перспективі перед спеціалістами урядового паблік рілейшнз постануть нові завдання, а саме:

- розширення спектра комунікативних каналів впливу на аудиторію;
- системність проведення PR- кампаній по різних напрямкам діяльності уряду;
- робота над формуванням нових ціннісних орієнтацій в населення, розрахована на досягнення стратегічних довгострокових цілей в рамках реалізації державних програми;
- використання принципів відкритості та прозорості у роботі державних органів з населенням;
- розробка напрямків діяльності відповідно до специфіки інформаційних процесів, що відбуваються.

Зрештою, головним, за що боротимуться спеціалісти урядового паблік рілейшнз, особливо в українських політичних реаліях, буде довіра громадян до дій влади. Саме довіра стане головним трофеєм у PR діяльності. Адже вона є життєво необхідною у співпраці влади з громадськістю, вона у значній мірі легітимує діяльність влади та здатна консолідувати суспільство у процесі досягнення певних цілей. Як влучно пише Фукуяма у своїй праці «Довіра: соціальні добродії та шлях до розквіту» - суспільство, де є довіра, має більше можливостей впроваджувати нові форми організації, має більші можливості розвиватися [8]. До того ж, використання електронних засобів PR дозволить надати державні послуги населенню й бізнесу через Інтернет, збільшити доступ до державної інформації, встановити прозорість прийнятих рішень через постійний діалог із громадськістю і, як результат, розвиток демократичної, інформаційно відкритої для населення держави.

Література:

1. Маруховський О. Переваги та вади інформаційного суспільства [Електронний ресурс] / О. Маруховський // Політичний менеджмент. – 2005. – № 1 (10). – Режим доступу <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=1&n=36&c=670>.
2. Оверчук О.В. Інформаційне суспільство: державна політика Великої Британії: монографія / Ольга Оверчук. – Рівне : Видавець Олег Зень, 2010. – 207 с.
3. Терещук В. І. Електронний паблік рілейшнз як засіб формування зовнішньополітичного іміджу держави: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук: спец. 23.00.04 «Політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку» / В. І. Терещук. – Чернівці, 2008. – 20 с.
4. Белл Д. Социальные рамки информационного общества. [Электронный ресурс] / Д. Белл. – Режим доступу: <http://alt-future.narod.ru/Future/bell.htm>.
5. Cutlip, Scott M. Effective public relations [Text] / S. M. Cutlip [та ін.]. – 9. ed. – Upper Saddle River, New Jersey : Pearson Prentice Hall, 2006. – XVIII, – 485 p.: fig.
6. Лише 30% українців користуються інтернетом - доповідь ООН. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.ukrinform.ua/ukr/news/ponad_30_ukraiintsiv_koristuyutsya_internetom___dopovid_oon_1758067. – Назва з екрану.

7. Рейнгольд Г. Умная толпа : новая социальная революция [Электронный ресурс] / Говард Рейнгольд. – Пер. с англ. А. Гарькавого. – М.: ФАИР-ПРЕСС, 2006. – 416 с. – Режим доступа: <http://www.soc.univ.kiev.ua/LIB/PUB/R/REINGOLD/smartmob.pdf>.

8. Фукуяма Ф. Доверие, социальные добродетели и путь к процветанию. Пер. с англ. [Электронный ресурс] / Ф. Фукуяма. – М.: ООО «Издательство АСТ»: ЗАО НПП «Ермак», 2004. – 730с. – Режим доступа: <http://pravednist.in.ua/attachments/article/60/fukuiaamadoveriel.pdf>.

Кудина О. А. Правительствоный публик рилейшнз в эпоху информационного общества: вызовы и перспективы

В научной работе определены особенности функционирования правительствоного публик рилейшнз в условиях информационного общества и определено место средств электронного PRу в построении информационной политики государства.

Ключевые слова: *правительствоный публик рилейшнз, PR, информационное общество.*

Kudina O. Government public relations in the era of the information society: challenges and perspectives

In the scientific work are defined the specifics of functioning of the government for public relations in the conditions of an information society and the place of electronic PR in building an information policy of the state.

Keywords: *governmental public relations, PR, information society.*

УДК 321.011.5:354

Панченко Тетяна Василівна,
доктор політичних наук, доцент
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна

**ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОСТІ В КОНТЕКСТІ ЕВОЛЮЦІЇ
ВЗАЄМОВІДНОСИН АДМІНІСТРАЦІЇ ТА ГРОМАДСЬКОСТІ: ОГЛЯД
РЕЗУЛЬТАТІВ ТА НАСЛІДКІВ АДМІНІСТРАТИВНИХ РЕФОРМ**

Залучення громадськості у вироблення державної політики досліджуються в контексті теоретичних моделей взаємовідносин адміністрації та громадськості Т. Браера – адміністративної, ринкової, інституційної та постмодерної участі. За їх допомогою здійснюється спроба пояснення результатів та наслідків адміністративних реформ у різних країнах й оцінюються перспективи для залучення громадськості в Україні.

Ключові слова: *залучення громадськості, адміністративна реформа, бюрократія.*

Провідною тенденцією останніх адміністративних реформ, що відбуваються у країнах світу, є залучення громадськості до вироблення державної політики. В Україні на тлі багатьох кризових явищ в системі державного управління таких як корупція, популізм та фінансова незабезпеченість багатьох урядових рішень тощо, відповідний напрямок змін, не є пріоритетним, хоча декларується у нормативно-правових актах останніх років, що визначають принципи адміністративно-територіальної реформи в Україні. Переважній більшістю суб'єктів управлінських відносин залучення громадськості сприймається у кращому випадку як формальна процедура, у гіршому – загалом ігнорується. Разом з тим увага до забезпечення залучення громадськості у вироблення державної політики може мати